

**Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Modernkori Magyarország Doktori Program**

A konferencia szervezőbizottsága:

Prof. Dr. Varga Zsuzsanna

Prof. Dr. Erdődy Gábor

**Modern Magyarország
doktorandusz
konferencia**

Doktorandusz-szervezők:

Nagy Adrienn és Barát Bence

PROGRAMFÜZET

Helyszín: ELTE BTK Központi Olvasóterem
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8. fszt. 14.

Időpont: 2019. május 30. (csütörtök)

A konferencia programja:

9.45-10.00 – Megnyitó

Prof. Dr. Varga Zsuzsanna, tanszékvezető egyetemi tanár, doktori programvezető

10.00-11.20 – I. szekció

Szekcióvezető: Dr. habil. Fónagy Zoltán, egyetemi docens

- ☞ Bea Csaba: A július 17-i váci csata a lokális pantheonban a dualizmus korában
- ☞ Varga Dániel: A Duna-konföderációs tervezet nemzetközi sajtóvisszhangja
- ☞ Matolcsi Réka: Kalmár Antal *Beksics Gusztáv történet- és közjogírása* című könyvének királlysértési pere
- ☞ Kazareczki Noémi: Lehetőségek és korlátok Zubovits Fedor (1846-1920) huszárkapitány biográfiájának rekonstruálása során

11.20-11.50 – Hozzászólások, vita

11.50-13.00 – Ebédszünet

13.00-14.20 – II. szekció

Szekcióvezető: Dr. habil. Zeidler Miklós, egyetemi docens

- ☞ Nagy Adrienn: Feketekereskedelem kibontakozása az osztrák-magyar határ mentén (1914-16)
- ☞ Barát Bence: Az „új szellem”. A magyar labdarúgás „keresztény-nemzetiesítése” az 1940-es évek első felében
- ☞ Fodor Fanni: Régi és új emberek. A Belügyminisztérium újjászervezése az Ideiglenes Nemzeti Kormány időszakában
- ☞ Nagy Péter: Nyugat-Németország megjelenése a magyar politikai beszédekben 1961-1973

14.20-14.50 – Hozzászólások, vita

14.50-15.10 – Zárszó

Prof. Dr. Erdődy Gábor, egyetemi tanár

15.10-16.00 – Kávészünet

16.00-16.45 – Vendégelőadás

Prof. Dr. Borhi László (Indiana University – MTA BTK TTI): A rendszerváltás nemzetközi összefüggései

16.45-17.15 – Hozzászólások, vita

17.30-tól – Kötetlen eszmecsere az Építészpincében

Bea Csaba

A július 17-i váci csata a lokális pantheonban a dualizmus korában

Vácott az 1848-49-es szabadságharcban több csata is zajlott. Ma a tankönyvek zöme az első váci csatára asszociál, 1849. április 10-re, a tavaszi hadjárat fontos győzelmére. Azt a csatát viszont, amikor Görgei kénytelen volt az oroszok elől visszavonulni, a legtöbb nem is említi, holott a nyári hadjáratot tekinti a hadtörténet Görgei hadvezéri pályája csúcspontjának.

A tanulmány azt vizsgálja, miként vált a váci emlékezettörténet kiemelkedő – március 15-ével is konkuráló – részévé július 17. Kitér arra is, miért éppen ez a csata vált dominánssá és nem az első váci csata. A felvetett kérdéseket a dualizmus keretein belül vizsgálja.

Az évek során kialakult egyfajta rutin a megemlékezéssel kapcsolatban. A megemlékezések tetőpontja egy kétszeresen szakrális helyszínen történt, ahol a nemzeti kegyelet (az ország első honvéd emlékműve, egyben a csata egyik helyszíne) és az egyházi szakralitás (alsóvárosi plébániatemplom és búcsújáró hely) összeért. Az 1880-as években július 17-e még március 15-e emlékével is konkurált. A lokális eredetű és a nemzeti jellegű két ünnep rivalizációjából ugyan hosszabb távon március 15-e került ki győztesként, de a váci csata emlékezete mindvégig jelentős maradt Vácon és a lokális pantheon második helyére került, megelőzve például október 6-át.

Kulcsszavak: *emlékezettörténet, váci csata, dualizmus, sajtó, lokális és nemzeti pantheon*

Varga Dániel

A Duna-konföderációs tervezet nemzetközi sajtóvisszhangja

A Kossuth-emigráció talán legfontosabb dokumentumának a történetével sokan foglalkoztak már, azonban a Helfy Ignác indiszkréciójának köszönhetően nyilvánosságra került tervezet nemzetközi sajtóvisszhangjával kapcsolatban alig született írás. A korabeli hírlapok jelenlegi digitalizáltságának szintjén néhány fontos megállapítást lehet már tenni a tervezet sajtóvisszhangjával kapcsolatban, illetve ismertetni, milyen változatos vélemények születtek a Dunai-konföderációval kapcsolatban, milyen érvek sorakoztak fel a tervezet mellett és ellen.

A sajtószemlét követően megállapítható, hogy kétségkívül írtak az európai lapok a tervezetről, de szinte csak és kizárólag az *Alleanza* május 18-án megjelent cikkére reagáltak, továbbá sokkal jellemzőbb volt, hogy néhány sorban intézték el a Duna-konföderáció bemutatását. Fontos kiemelni, hogy Helfy Ignác előszavát a tervezethez egyáltalán nem jelentették meg – melyben jelezte, hogy az írást nem szabad hivatalos politikai dokumentumként kezelni - így úgy ismertették a szöveget, mintha az már egy kiforrott program lett volna. Érintettség okán az olasz és a német nyelvű sajtó jóval többet foglalkozott a tervezettel, az angol olvasók azonban nem ismerhették meg a program részleteit. Az is megállapítható, hogy az olaszokon kívül – akik érdekeltek voltak a Habsburg Birodalom meggyengítésében – vagy semlegesen, de sokkal inkább negatívan írtak a tervezetről.

Kulcsszavak: *Duna-konföderáció, sajtótörténet, nemzetközi sajtóvisszhang, Kossuth-emigráció*

Matolcsi Réka

*Kalmár Antal Beksics Gusztáv történet- és közjogírása című
könyvének királlysértési pere*

A dualizmus kori királlysértési sajtópereken keresztül az uralkodóval és a királyhűséggel kapcsolatos politikai attitűdöt, véleménynyilvánítást, illetve a monarchikus államformával, a politikai rendszerrel és intézményekkel szembeni tiltakozást vizsgálhatjuk. E sajtópereknek a száma 1903-ban és 1904-ben ugrásszerűen megemelkedett.

Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mivel magyarázható ez a jelenség. Az ügyészség túlzott szorgalmával? Ha igen, mi volt annak a kiváltó oka? Vajon miért nem tartották tovább fenn az újságírók és a politikusok a korábbi „öncenzúrájukat”?

A lehetséges magyarázatokat Kalmár Antal, ellenzéki publicista egyik perének elemzésével szeretném feltárni. A vizsgálat egyúttal rávilágít a politikai elit konfliktuskezelésére és a véleménynyilvánítással kapcsolatos viszonyára, illetve az ellenzék magatartására is.

Kulcsszavak: *dualizmus, királlysértés, sajtóper*

Kazareczki Noémi

*Lehetőségek és korlátok Zubovits Fedor (1846–1920) huszárcapitány
biográfiájának rekonstruálása során*

Zubovits Fedor (1846–1920) huszárcapitány eseményekben, tevékenységekben gazdag életútja szinte egybeesik a dualizmus korával. A korszak ismert embere nem mindennapi katonai pályát futott be 1866–1916 között, Európa számos országában és távolabbi helyszíneken egyaránt. A katonai pálya mellett jelentős feltalálói, újságírói és sportteljesítményt is kifejtett, melyet diplomáciai küldetésekkel is kiegészített.

Előadásomban szeretném az egyedi életutat felvázolni, továbbá jelentőségét és a kutatás újszerűségét bemutatni. A munka jelenlegi állása alapján ismertetném Zubovits Fedor biográfiájának rekonstruálásában rejlő lehetőségeket és korlátokat, valamint az alkalmazható módszereket, illetve az életút kapcsán felmerült kérdésekre megadni a lehetséges válaszokat. Végül bemutatnám, hogy a közelmúltban feltárt források miként befolyásolják és adnak árnyaltabb képet Zubovits Fedor kapitány személyiségéről.

Kulcsszavak: *Zubovits Fedor, huszárcapitány, biográfia, rendhagyó katonai pálya, közéleti szerep, nemzetközi tevékenység*

Nagy Adrienn

*Feketekereskedelem kibontakozása az osztrák-magyar határ mentén
(1914-16)*

Előadásomban az első világháború kezdeti éveiben, az osztrák-magyar határon kibontakozó feketekereskedelem történetének bemutatására vállalkozom. A „Nagy Háború” kirobbanásával Ausztriát és Magyarországot korán sújtották a lakossági ellátási nehézségek. A hazai front valóságos „fogyasztói hadszíntérre” vált, ahol az ennivaló ritka és értékes kincs lett. Az alapvető élelmiszerekhez legálisan alig lehetett hozzájutni. Elkerülhetlenné vált, hogy – a dualista évtizedek alatt kialakult kereskedelmi-gazdasági struktúrára és kapcsolati hálókra építve – kibontakozzon egy „árnyékgazdaság”, vagyis egyes árucikkek kereskedelme a felfutóban lévő feketepiacra szoruljon, ahol avatott „törzsvevők” a hivatalos árak sokszorosát is hajlandóak voltak kifizetni.

Eközben a kormányzat és a törvényhatóságok részéről, a gazdaság működésébe való túlságosan lassú és vonakodó beavatkozások nem hozták a várt eredményeket. A vásárlóközönség nem akart nélkülözni, ezért inkább hagyta magát „uzsorázni” és örült, ha ráfizetéssel is, de élelmiszerhez jut. A háború előrehaladtával az osztrák-magyar határmenti lakosság egyre szélesebb rétegei használták ki az állami rendelkezések útvesztőiből és a határellenőrzések elégtelenségeiből kínálkozó lehetőségeket, vagyis az üzérkedés megélhetési és profittermelő oldalát.

Kulcsszavak: *feketekereskedelem, osztrák-magyar határtérség, első világháború, agrárperiféria, gazdasági háttország*

Barát Bence

*Az „új szellem”. A magyar labdarúgás „keresztény-nemzetiesítése” az
1940-es évek első felében*

1939–1944 között gyökeres átalakítás zajlott le mind a magyar futballban, mind más sportágak szövetségeiben és egyesületeiben. Ezek célja a magyar sportélet keresztény-nemzeti, úgynevezett „új szellemének” kialakítása volt, elszakítva a sportéletet – és az előadásom középpontjában álló labdarúgószférát – korábbi, természetes fejlődési struktúrájától. Helyette az országos sport-vezetés a tömegeket vonzó labdarúgó bajnokságot egy körültekintően megkonstruált értelmezési keretbe helyezte, amelyben a kizárólag a keresztény-nemzeti sportszellemmel illeszkedő jelentéstartalmak jelenhettek meg. Az „új szellem” kialakítására tett kísérlet keretein belül került sor a zsidó származású sportolók és szurkolók sportpályákról, valamint egyesületekből való kitiltására, illetve a politikai rendszer ellenzéki csoportosulásának számító – a szociáldemokráciához ezer szállal kötődő – Vasas működésének ellehetetlenítésére. A késő Horthy-kori, állami sportvezetés nem csak korlátozó intézkedéseiben igyekezett alakítani a sportélet hordozta jelentés(eke)t, kiemelten támogatott csapatai is voltak, elsősorban az 1938–1941 közti terület visszacsatolásokat követően „hazatért” klubok.

Előadásomban kísérletet teszek annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy az itt felsorolt elemek milyen kapcsolatban álltak egymással és hogyan kapcsolódtak a sportirányítás által megálmodott „új szellemhez”.

Kulcsszavak: *sport, Horthy-korszak, labdarúgás, zsidóság*

Fodor Fanni

Régi és új emberek. A Belügyminisztérium újjászervezése az Ideiglenes Nemzeti Kormány idején

Előadásom során a Belügyminisztériumnak az Ideiglenes Nemzeti Kormány (INK) megalakulása (1944. december 22.) és az első nemzetgyűlési választás (1945. november 4.) közötti időszakban bekövetkezett újjászervezését tekintem át. Arra próbálok választ adni, hogy a közigazgatás és rendvédelem központjaként működő Belügyminisztérium esetében az 1945-ös év mennyiben jelentett törést, milyen változásokat hozott magával, vagy mennyiben jelentett folytonosságot a korábbi időszakhoz képest.

Vizsgálatom a belügy minisztériumi (közigazgatási) részére vonatkozik, azon belül pedig a fogalmazói karban bekövetkezett változásokra fókuszál. A fogalmazói kar jelentős része (67%) olyan "rég" emberekől állt, akik az INK BM életre hívását megelőzően is a belügy (vagy valamelyik szervezetileg hozzá kötődő intézmény) kötelékében dolgoztak. Esetükben prozopográfiai vizsgálatot folytatva; biográfiai adatokon alapuló, kollektív statisztikai elemzésen keresztül mutatom be, kik is alkották a "rég" embereknek ezt a terjedelmes halmazát.

Kulcsszavak: *Belügyminisztérium, Ideiglenes Nemzeti Kormány, első nemzetgyűlési választás, fogalmazói kar, prozopográfia*

Nagy Péter

Nyugat-Németország megjelenése a magyar politikai beszédekben 1961-1973

A második világháború lezárása után a kettéosztott Németország egyik neuralgikus pontja a nemzetiszocialista „örökség” kezelésének problematikája volt. Az önmagában is kényes kérdést ráadásul beárnyékolta a bipoláris világ. Az NDK a náci múltat önmagára nézve lezártak tekintette, ugyanakkor a német kérdés hetvenes évekbeli rendezéséig súlyos legitimitás válságban szenvedett. Elismertségének hiányát és az NSZK gazdasági szárnyalását a nyugatnémet „militarizmus, revansizmus, neohitlerizmus” propagandájával – a keleti blokk országaival karöltve – próbálta ellensúlyozni. A „náci kártya” folyamatos kijátszása azonban sok esetben ellentétes volt a magyar – első sorban gazdasági – érdekekkel, így a magyar külpolitika a hatvanas években a tömb érdek és a „nemzeti” érdek között lavírozott, melynek kiemelt eszközei voltak a vezető politikusok megnyilvánulásai. A magyar vezetés az országon belül már működő többszintű tájékoztatási rendszert alkalmazta a nemzetközi kommunikációban is.

Előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy adott időszakokban a magyar politika milyen fórumokon, hogyan kommunikált a nyugat-németekhez fűződő kapcsolatokról és magáról az NSZK-ról, illetve ezek hogyan szolgálták ki a magyar külpolitikai törekvéseket.

Kulcsszavak: *Nyugat-Németország, bipoláris világ, politikai beszédek, nemzetközi kommunikáció, külpolitika*